

Läsvärt om ryggkotpelarens sjukdomar

Stephen I Esses. **Textbook of spinal disorders**. 352 sidor. Philadelphia: Lippincott, 1995. Pris ca 1 800 kr. ISBN 0-397-51346-1.

Recensent: docent Björn Strömqvist, överläkare, ortopediska kliniken, Universitetssjukhuset, Lund.

Flera stora spinalkirurger i USA idag har följt samma bana som Stephen Esses, nämligen att vara kanadensare av börd, att ha utvecklat till välrenommerad spinalkirurg i Kanada och därefter ha fått en hög tjänst i USA. Esses erbjuds tjänsten i Toronto, en professor i spinalkirurgi vid Baylor College of Medicine i Houston, Texas, och uppstår sedan dess denna tjänst.

Han har alltså mer eller mindre alltid varit verksam vid undervisningssjukhus, och incitamentet till den aktuella boken är att medicine studerande och läkare under tidig utbildning ofta önskat en specifik lärobok om ryggraden och dess sjukdomar. Målsättningen med den aktuella boken är att fylla denna lucka i litteraturen. Som medförfattare har Esses tre ryggkirurger, en ingenjör och en fysioterapeut, alla från Houston.

Konventionellt upplag

Bokens uppläggning är ganska konventionell, efter två inledande kapitel om anatomi och embryologi går undersökningsteknik och radiologi igenom noggrant. Ett kapitel vardera handlar om ryggradens biomekanik, icke-kirurgisk samt kirurgisk behandling av ryggradens sjukdomar. Den resterande delen av den 352 sidor långa boken ägnas åt olika sjukdomsentiteter, och det är drygt hälften av boken som utgör denna del. Varje kapitel avslutas med en summering i form av tre till fem nyckelpunkter.

Såväl anatomi- som embryologikapitlen brukar ofta vara stötestenar för den som skall läsa böcker om ryggraden, men i denna bok har dessa båda kapitel blivit ovanligt lyckade, lättlästa, välillustrerade och kliniskt inriktade som de är. Författarna har vinnlagt sig om att lägga betoningen vid de anatomiska strukturerna som har

NYA BÖCKER

praktisk relevans och i embryologikapitlet att ge en förståelse för de utvecklingsrubningar som är del i många spinala sjukdomar.

Rikligt illustrerad

Att kapitlet om fysikalisk undersökning är långt och försett med många illustrationer betonar den grundinställning som Esses delar med de flesta som sysslar med spinala sjukdomar idag, nämligen den oerhört stora betydelsen av anamnes och kliniska undersökningsfynd som motiveras framför allt av det faktum att moderna neuroradiologiska tekniker såsom magnettomografi, MRT, och datortomografi, DT, uppvisar ett mycket stort antal falskt positiva fynd. Att mer än en tredjedel av asymtomatiker i 20–30-årsåldern har diskprotrusioner och diskbräck lumbalt måste ständigt finnas i medvetandet hos den som undersöker och behandlar patienter med rygg-sjukdom.

Kapitlet om radiologisk undersökningsteknik är försett med ett mycket stort antal bilder, där såväl slätröntgen som DT- och MRT-bilder förklaras av en skiss strax intill. Detta är ett attraktivt sätt att lära den ovane att tolka moderna radiologiska undersökningsmodaliteter.

Biomekanikkapitlet startar från grunden med terminologi och går på ett illustrativt sätt därefter igenom applicerad biomekanik på 25 sidor.

De båda kapitlen om icke-kirurgiska och kirurgiska behandlingsprinciper är översiktliga, vältäckande och ger en god inblick i idag använda behandlingsmöjligheter, men pekar också på den otillräckliga vetenskapliga dokumentation som föreligger.

De specifika sjukdomar som tillägnas egna kapitel är degenerativ disksjukdom, diskbräck, spondylolistes, spinal stenos, infektiös och inflammatorisk ryggsjuka, spinal deformitet, spinalt trauma samt tumörer och osteoporos. Dessa innefattar etiologi, klinisk och radiologisk diagnostik samt behandling och är genomgående överskådliga och lättlästa och har hög aktualitet.

Framtiden ägnas ett kapitel

Avslutningskapitlet tillägnas framtiden och betonar vik-

ten av prospektiva resultatstudier av vår behandling, helst randomiserade, där så är möjligt.

Esses skriver »vi har alla ett ansvar mot patienterna att kritiskt utvärdera hur vi praktiserar medicin och att delta i resultatrelaterad forskning».

Detta är också ett krav som sjukvårdshuvudmannen ställer på oss i ökande omfattning i dessa dagar med krympande ekonomiska ramar.

Beträffande grundforskning tror Esses att studier om smärtprecipitation typ neuropeptidstudier, inkluderande substans P, är vad som främst kommer att öka vår kunskap i framtiden, vidare den framtida utvecklingen kring BMP (bone morphogenic protein) beträffande beninduktion vid fusionsingrepp.

Den snabba utvecklingen av implantat kommer sannolikt att fortsätta, och snart finns kanske en diskprotes som kommer att fungera!?

Lättläst språk en av fördelarna

Till bokens absolut starkaste sidor hör de mycket välgjorda illustrationerna samt den didaktiska uppläggningsen och det lättlästa språket, vilket gör att man inte behöver se den som en encyklopedi utan som en lärobok som kan läsas i ett svep från pärm till pärm.

Bibliografi och referenslistor är mycket begränsade, vilket jag ser som en liten svaghet. En del smärre sakfel, typ felaktig illustration av posterolateral fusion samt av nervrotens förlopp i foramen, är bagateller, liksom det faktum att deformitetskapitlet inte är riktigt »up to date» och att bifosfonater inte omnämns i benmetabolismkapitlet.

Fyller en lucka

I den mycket rikhaltiga florran av böcker om ryggraden som publicerats under de senaste fem till sex åren finns det inte så många som riktar sig till studenter och läkare på tidig utbildningsnivå. Härvid fyller denna bok liksom den nyligen publicerade »Essentials of the spine» av Weinstein, Rydevik och Sonntag en viktig lucka.

Alla medicinare och paramedicinare som har ett intresse av att kunna mer om ryggraden än de mycket basala principer som lärs ut i grundutbildningen idag har ett stort utbyte av denna bok, som också med behållning kan läsas av specialister. •

Omfattande kunskapskälla om plötslig spädbarnsdöd

Torleiv Ole Rognum, ed. **Sudden infant death syndrome**. 342 sidor. Oslo–Köpenhamn: Scandinavian University Press, 1995. Pris £ 40. ISBN 82-00-22419-8.

Recensent: docent Orvar Finnström, överläkare, barn- och ungdomsmedicinska kliniken, Universitetssjukhuset, Linköping.

Plötslig spädbarnsdöd är ett välkänt tillstånd sedan urminnes tider, men det fick sin egentliga avgränsning först under 50-talet. Den långa raden av hypoteser om dess orsaker som föreslagits under åren speglar vår osäkerhet om etiologin. Tillståndet har rönt en starkt ökad uppmärksamhet under de sista två decennierna, först på grund av den kraftiga ökningen i många västländer, sedan på grund av en betydande minskning efter rekommendationen att låta spädbarn sova på rygg i stället för på mage.

Uttörliga föredragsreferat

Den nu recenserade boken baserar sig väsentligen på utförliga föredragsreferat från den tredje internationella konferensen om SIDS (sudden infant death syndrome = plötslig spädbarnsdöd) i Stavanger 1994. Föredragen återfinns under huvudrubrikerna: »Definitions and diagnostic criteria», »Risk factors», »Death mechanisms and trigger mechanisms», »Family care and communications», »Predictive tests» och »Global strategy».

Internationella teorier

Några exempel bland många läsvärda föredrag är följande: M Valdes-Depeña beskriver utvecklingen av SIDS-forskningen under ett halvt sekel, CE Hunt diskuterar hypertermi som möjlig mekanism bakom SIDS och EA Mitchell rökning som »the next major and modifiable risk factor».

Mitchell och medarbetare, samt många andra forskargrupper har för övrigt i epidemiologiska studier tidigare klart dokumenterat sambandet mellan barnets kroppsläge och risken att dö i SIDS. Ola Saugstad och medarbetare i Oslo visar att en